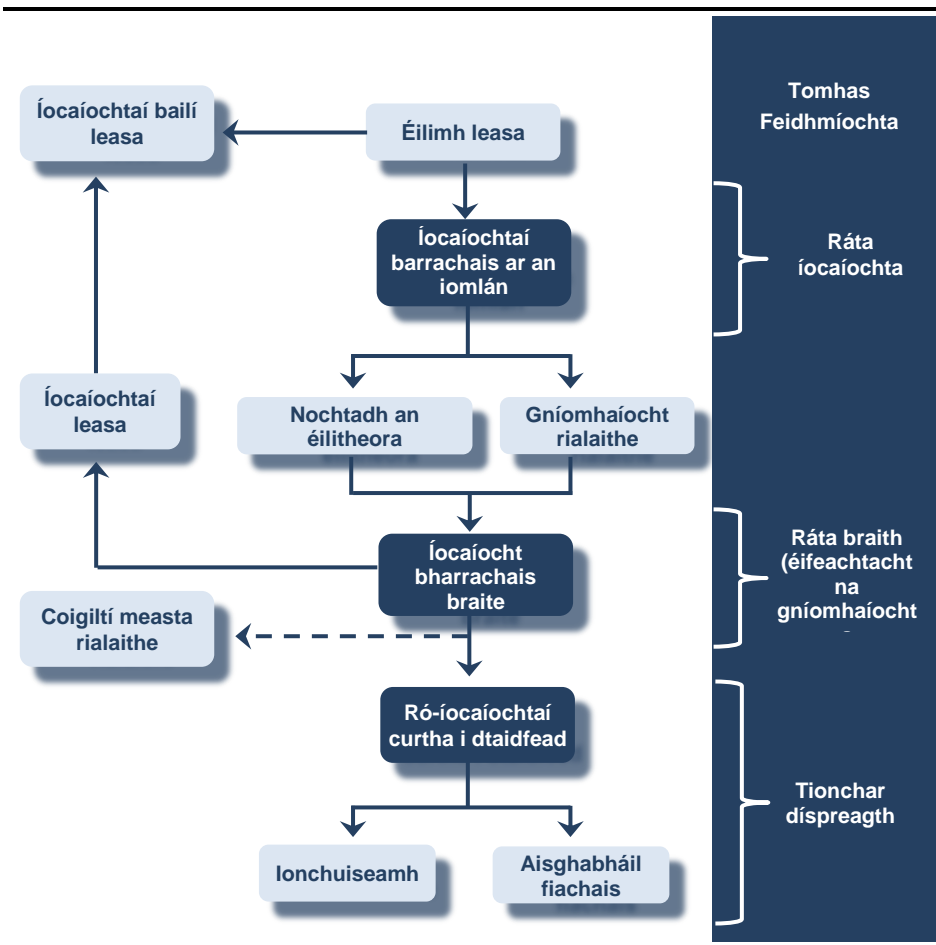

16 Rialtacht Íocaíochtaí Leasa Shóisialaigh

- 16.1** Ceanglaítear ar an Roinn Coimirce Sóisialaí (an Roinn) a chinntiú gur úsáideadh an caiteachas a fhabhraíonn siad do na cuspóirí ar cuireadh an t-airgead ar fáil dóibh ag Dáil Éireann, agus go gcloíonn a n-idirbheartaíochtaí leis na húdaráis faoina n-airbheartaíonn siad gur tugadh fúthu. Meastar go bhfuil idirbheartaíochtaí airgeadais 'rialta' nuair a shásaítear an dá choinníoll seo.
- 16.2** Thagair mé i mo dheimhnithe iniúchta ar Chuntas Leithreasa 2014 le haghaidh Vóta 37 agus Cuntas 2014 an Chiste Árachais Shóisialaigh do leibhéal neamhrialtachta íocaíochtaí na scéime, a mheasaim atá ábhartha i gcomhthéacs gach cuntais.
- 16.3** Is ionann íocaíochtaí de bhreis ar an teidíocht faoi théarmaí scéimeanna leasa agus 'neamhrialtachtaí'. Féadfaidh na híocaíochtaí sin eascairt mar gheall ar an méid a leanas
- claimant fraud – where the claimant intentionally provides incomplete or inaccurate information in order to receive benefits, or deliberately fails to inform the Department of relevant changes in circumstances
 - claimant error – which arises when the claimant has provided inaccurate or incomplete information, or failed to report a relevant change in circumstances (such as an increase in means or a change in medical condition), but there is no clear fraudulent intent on the claimant's part
 - departmental or administrative error – where benefits are paid incorrectly due to inaction, delay or mistakes made by the Department's staff.¹
- 16.4** Sa chás go dtagann íocaíochtaí barrachais chun solais, is é cuspóir na Roinn chun an íocaíocht bharrachais a shainaithint go pras agus leibhéal na híocaíochta a choigeartú dá réir. Sa chás go ndeimhníonn oifigeach breithiúnachta gur tharla íocaíocht bharrachais, lorgaíonn an Roinn chun an ró-íocaíocht a aisghabháil ón éilitheoir.
- 16.5** Féadtar breithniú áisiúil a dhéanamh ar fheidhmíocht na Roinne chun an baol i leith íocaíocht bharrachais a bhainistiú ó thrí pheirspictíocht, faoi mar a dtugtar cuntas orthu i bhFíor 16.1
- leibhéal foriomlán na n-íocaíochtaí barrachais i measc na scéimeanna leasa,
 - rath na Roinne chun cásanna d'íocaíocht bharrachais a bhrath, a bhaineann leis an bhfadhb bhunúsach,
 - tionchar díspregthach fhreagairt na Roinne do chásanna íocaíocht bharrachais a bhraitheann siad, aisghabháil ró-íocaíochtaí ina measc.

¹ roinnt cásanna, d'fhéadfadh go bhfaigheann éilitheoirí níos lú ná mar a bhíonn siad i dteideal a fháil mar thoradh ar earráid éilitheora agus roinne

Fíor 16.1 Íocaíochtaí barrachais leasa a bhainistiú agus a thomhas

Source: Office of the Comptroller and Auditor General

Suirbhéanna ar 'Chalaois agus Earráid'

- 16.6 Tugann an Roinn faoi shuirbhéanna ar chalaois agus earráid ar scéimeanna leasa shóisialaigh. Tomhais phointe ama iad seo ar chalaois agus earráid i scéimeanna. Is éard a bhíonn i gceist leis na suirbhéanna ná sampla randamach d'éilimh atá á n-íoc lena dheimhniú an bhfuil an t-éilitheoirí i dteideal na n-íocaíochtaí atá á bhfáil acu agus má tá, cibé acu an bhfuil nó nach bhfuil an tsuim cheart á híoc. Cabhraíonn na suirbhéanna leis an Roinn chun rioscaí scéime a shainaithint agus an gá le haon athruithe ar na bearta rialaithe atá i bhfeidhm.
- 16.7 Leag an Roinn a gclár suirbhéanna ar chalaois agus earráid amach a bhfuil siad le tabhairt fúthu sna chéad chúig bliana amach rompu ina Straitéis Chomhlíonta agus Frithchalaoise 2014-2018 a foilsíodh in Aibreán 2014. Ó shin i leith, tá athbhreithniú agus leasú déanta acu ar an sceideal. Tá an sceideal iomlán de shuirbhéanna a bheartaítear (amhail Meán Fómhair 2015) leagtha amach ag Iarscríbhinn A.

Meastacháin ar Íocaíochtaí a Sháraíonn Teidlíocht

- 16.8 Mar gheall go bhfuil suirbhéanna ar chalaois agus earráid dírithe ar chásanna a roghnaítear go randamach atá á n-íoc, soláthraíonn torthaí na suirbhéanna bonn chun an bunleibhéal íocaíochtaí a mheas a sháraíonn an teidlíocht le haghaidh gach scéime ar a ndéantar suirbhé.

- 16.9** Leagtar amach i bhFíor 16.2 meastacháin ar an scála íocaíochtaí barrachais a sainaitníodh le haghaidh scéimeanna inar tugadh faoi shuirbhéanna.

Fíor 16.2 An Leibhéal measta d'íocaíochtaí barrachais i scéimeanna ar a ndearnadh suirbhé

Cuntas agus scéim	Bliain an tsuirbhé ^a	An Leibhéal measta d'íocaíochtaí barrachais		Costas na scéime 2014 €m
		Scéim ^b	Roinn ^c	
Scéimeanna vóta				
Forlíonadh Cíosa	2013	6.0%	5.0%	338
Sochar Linbh	2012	0.5%	0.5%	1,902
Liúntas Cuardaitheora Poist	2012	4.6%	3.1%	2,923
Íocaíocht Teaghlach Aontuismitheora	2011	7.1%	2.7%	867
Liúntas Míchumais	2010	18.4% ^d	4.1% ^d	1,238
Pinsean Stáit (Neamh-Ranníocach)	2007	1.9%	n/a	954
Forlíonadh Ioncam Teaghlaigh	2005	3.3%	n/a	298
Scéimeanna an Chiste Árachais Shóisialaigh				
Sochar Breoiteachta	2014	13.3% ^d	5.9% ^d	626
Pinsean Easláine	2014	2.8% ^d	1.5% ^d	652
Pinsean Ranníocach Baintrí/Baintreach Fir/Páirtnéara Shibhialta Mharthanaigh	2013	0.8%	0.7%	1,370
Sochar Cuardaitheora Poist	2011	2.5%	1.6%	420
Pinsean Stáit (ranníocach/aistriú)	2008	1.1%	n/a	4,259

Foinse: An Roinn Coimirce Sóisialaí

- Nótaí:
- a An bhonnbhliain do shuirbhé na scéime is déanaí. Tugadh faoi bhreis agus suirbhé amháin le haghaidh roinnt scéimeanna.
 - b Áirítear leis cásanna ina ndearnadh achomharc rathúil ina dhiaidh sin.
 - c Glanchoilteanas leis an gcóras leasa agus cásanna san áireamh ina dtagann éilimh/íocaíochtaí spleácha ar scéimeanna eile in ionad éilimh dhícheadaithe scéime nó sa chás go n-éiríonn le hachomhairc. Ní dhéanann tuarascálacha an tsuirbhé imdhealú ar an dá chatagóir seo.
 - d Áirítear leis seo cásanna a measadh a bhí neamh-incháilithe.

- 16.10** Cistítear scéimeanna leasa tríd an Vóta le haghaidh Coimirce Shóisialach agus an Ciste Árachais Shóisialaigh (CÁS). Cúnamh sóisialta a bhíonn i gceist le scéimeanna atá cistithe ag vóta, agus is minic a bhunaítear iad ar thástálacha maoinne. Árachas sóisialta a bhíonn i gceist le scéimeanna CÁS sa mhéid go mbraitheann teidlíocht ar leibhéal ranníocaíochtaí ÁSPC an éilitheora. Imríonn cineál na scéimeanna agus a gcritéir incháilitheachta tionchar ar an bhféidearthacht go dtiocfaidh íocaíochtaí barrachais chun solais

Scéimeanna atá Cistithe ag Vóta

- 16.11** Tá athrúchán fairsing ar an leibhéal íocaíochtaí barrachais a aimsíonn suirbhéanna ar scéimeanna atá cistithe ag Vóta. Seachas ó shochar linbh, arb íocaíocht uilíoch é (i.e. ní dhéantar tástáil mhaoine air), idir 1.9% de chaiteachas na scéime i gcás an phinsin neamh-ranníocaigh Stáit agus 18.4% do scéim an liúntais mhíchumais (neamh-incháilitheacht leighis san áireamh) atá na meastacháin. Áirítear le suirbhéanna a rinneadh i mblianta ní ba dhéanaí coigeartú ar an meastachán chun cásanna a ndearnadh achomharc rathúil orthu nó a deimhníodh a bhí neamh-incháilithe don scéim ach a bhí i dteideal íocaíocht a fháil faoi scéim eile, cibé acu mar an t-éilitheoir nó mar chleithiúnaí éilitheora eile a chur i gcuntas. I gcás scéim an liúntais mhíchumais, laghdaíonn an coigeartú seo an meastachán anuas chuig glanráta íocaíocht bharrachais 4.1%.
- 16.12** Is ionann scéimeanna an Vóta ar a ndearnadh suirbhé agus €8.5 billiún de chaiteachas 2014. Ní fios méid na calaoise agus na hearráide i scéimeanna nach ndearnadh suirbhé orthu riamh agus arb ionann iad agus €2.5 billiún de chaiteachas.

Scéimeanna atá Cistithe ag an CÁS

- 16.13** Tá athrúchán, chomh maith, ar an leibhéal d'íocaíocht bharrachais i scéimeanna an CÁS ar a ndearnadh suirbhé. Idir 0.8% i dtaobh pinsean ranníocaíoch baintrí/baintreach fir/páirtnéara shibhialta mharthanaigh agus 13.3% i gcás sochar breoiteachta (neamh-incháilitheacht leighis san áireamh) atá na meastacháin. B'ionann agus 1% scéimeanna an CÁS ar a ndearnadh suirbhé ag a raibh leibhéal mheasta d'íocaíochtaí barrachais os cionn 1% agus 73% de chaiteachas €8.2 billiún scéim an CÁS in 2014.

Neamh-Incháilitheacht Leighis

- 16.14** Príomhchritéar cáilithe d'íocaíocht faoi scéimeanna áirithe leasa is ea neamh-incháilitheacht leighis. Mar shampla,
- ní mór go bhfuil éilitheoirí liúntas míchumais ag fulaingt le gortú, galar nó míchumas fisiceach nó meabhrach a mhair nó a bhféadfaí a bheith ag súil leis go mairfidh sé ar feadh bliain amháin, ar a laghad.
 - ní mór nach bhfuil éilitheoirí sochar breoiteachta in ann oibriú mar gheall ar bhreoiteacht nó gortú – ní mór dá L.G. deimhniú seachtainiúil nó míosúil i leith a neamhábaltachta chun oibre a sholáthar don Roinn agus ní mór deimhniú deiridh leighis a sholáthar don Roinn sula bhfillleann siad ar an obair, agus cuirfear deireadh leis an íocaíocht ag an bpointe sin,
 - ní mór go bhfuil éilitheoirí pinsean easláine neamhábaltachta chun obair a dhéanamh go buan, nó go raibh siad neamhábaltachta chun obair a dhéanamh ar feadh 12 mhí ar a laghad agus gur dócha go mbeidh siad neamhábaltachta chun obair a dhéanamh ar feadh 12 mhí sa bhreis, ar a laghad.
- 16.15** Mar gheall gur féidir le riocht leighis éilitheoir leasa athrú le himeacht ama, tagann an cheist chun solais maidir le cibé acu an féidir nó nach féidir conclúid de neamh-incháilitheacht leighis mar thoradh ar athbhreithniú leighis a chatagóiriú mar chalaos nó mar earráid.

- 16.16** Áirítear leis na rátaí d'íocaíocht bharrachais a thugtar faoi deara i bhFíor 16.2 do scéimeanna liúntas míchumais, sochar breoiteachta agus pinsean easláine rátaí neamh-incháilitheachta leighis 15.3%, 12.9% agus 2.3%, faoi seach. Dá gcuirfí cásanna atá neamh-incháilithe i dtaobh leighis de san áireamh, b'ionann a bheadh rátaí íocaíocht bharrachais na scéime agus 3.1% i gcás liúntas míchumais, 0.4% i gcás sochar breoiteachta agus 0.5% i gcás pinsean easláine. B'ionann a bheadh rátaí íocaíocht bharrachais na Roinne agus 2.1% i gcás liúntas míchumais, 0.3% i gcás sochar breoiteachta agus 0.5% i gcás pinsean easláine.
- 16.17** Ní mheasann an Roinn gurb ionann athbhreithniú ina ndeimhnítear go bhfuil éilitheoir neamh-incháilithe i dtaobh cúrsaí leighis de agus earráid nó calaois íocaíochta i ngach cás. Measann an Roinn, a fhad le tráth an athbhreithnithe leighis, go dtacaíonn fianaise leighis roimhe seo leis an íocaíocht. Dar leo, ní léiríonn an t-athrú a dheimhnítear ar athbhreithniú leighis earráid íocaíochta ag an Roinn nó ag an gcustaiméir mar gheall go raibh siad ag gníomhú le hintinn mhaith, agus gur thacaigh fianaise leighis leis sin a fhad leis an bpointe seo.
- 16.18** Cé gur féidir le héilitheoir teidlíocht a chailleadh d'íocaíocht leasa má thagann feabhas ar riocht sláinte, léiríonn sainaitheint na gcásanna siúd mar iarmhairt ar athbhreithniú teidlíochta gurb ann d'íocaíocht a sháraíonn teidlíocht agus ba cheart seo a chur san áireamh sa mheastachán ar leibhéil íocaíocht bharrachais.

Na Torthaí is Déanaí ar Shuirbhéanna

- 16.19** Chríochnaigh an Roinn suirbhéanna calaoise agus earráide ar dhá scéim in 2015 – sochar breoiteachta agus pinsean easláine. Bhí an dá shuirbhé sceidealaithe i dtosach don bhliain 2013. Leagtar amach anailís ar thorthaí na suirbhéanna sin i bhFíor 16.3 thíos.
- 16.20** Mar gheall nach raibh torthaí na suirbhéanna ar fáil den chéad uair ach i Lúnasa 2015, níorbh fhéidir iniúchadh a dhéanamh ar an bpróiseas suirbhé sular críochnaíodh an tuarascáil seo. Déanfar iniúchadh ar thuarascálacha an tsuirbhé i gcoinne na gcrítéar ábhartha agus déanfar tuairisciú ar an torthaí in am agus i dtráth.

Fíor 16.3 Leibhéal measta d'íocaíochtaí a sháraigh teidlíocht – sochar breoiteachta agus pinsean easláine, Lúnasa 2015

	Céatadán na n-íocaíochtaí éilimh a deimhníodh a sháraigh teidlíocht		
	Ráta na scéime	Éilimh athbhunaithe nó aistrithe	Glanráta na roinne
Sochar breoiteachta			
Mar gheall ar chalaois	0.3%	–	0.3%
Mar gheall ar earráid			
– An Roinn ^a	–	–	–
– Éilitheoir	0.1%	0.1%	–
Neamh-Incháilitheacht Leighis ^b	12.9%	7.3%	5.6%
Iomlán	13.3%	7.4%	5.9%
Pinsean easláine			
Mar gheall ar chalaois	0.1%	–	0.1%
Mar gheall ar earráid			
– An Roinn ^c	–	–	–
– Éilitheoir	0.4%	–	0.4%
Neamh-Incháilitheacht Leighis ^b	2.3%	1.3%	1.0%
Iomlán	2.8%	1.3%	1.5%

Foinse: Tuarascálacha Suirbhé ar Chalaois agus Earráid, an Roinn Coimirce Sóisialaí, Lúnasa 2015

- Nótaí:
- a Glanluacháladh ró-íocaíochtaí agus ganníocaíochtaí i leith a chéile nuair a bhí an ráta foriomlán d'earráid roinne á ríomh, agus chealaigh siad a chéile, leis sin, i gcás na scéime sochar breoiteachta. Bhí an ráta i ngach cás an-íseal (0.05%).
 - b Roghnaíodh foshampla 300 cás le haghaidh athbhreithniú leighis as an sampla iomlán suirbhé 1,000 cás.
 - c D'eascair ró-íocaíochtaí 0.01% as earráidí na Roinne i gcás na scéime pinsean easláine. Níor sainithníodh aon ghanníocaíochtaí sa suirbhé.

Sochar Breoiteachta

16.21 Íocaíocht sheachtainiúil ghearrthéarmach is ea sochar breoiteachta a íoctar le daoine nach bhfuil ag oibriú mar gheall ar bhreoiteacht nó ar ghortú agus atá cumhdaithe ag árachas sóisialta (ÁSPC). D'fhéadfadh duine cáiliú le haghaidh sochar breoiteachta

- mura bhfuil siad in ann oibriú mar gheall ar bhreoiteacht
- má shásaíonn siad coinníollacha na ranníocaíochta ÁSPC agus
- má tá siad faoi 66 bliain d'aois.

Príomhchritéar cáilithe, ar an ábhar sin, atá i dteidlíocht leighis, do theidlíocht don íocaíocht faoin scéim.

16.22 Ag deireadh 2014, bhí sochar breoiteachta á fháil ag 57,024 duine. B'ionann an caiteachas in 2014 agus €626 milliún. Cé gur féidir le roinnt éileamh leanúint ar feadh tréimhse shínte (dhá bhliain ar a mhéid), tá ardleibhéal d'athrúchán ar an scéim. Sa tréimhse ó Eanáir go Lúnasa 2015, dúnadh 11,000 cás, ar an meán, gach mí.

- 16.23** Roghnaíodh sampla randamach 1,000 éileamh a bhí á n-íoc sa tseachtain dheireanach i Samhain 2014 le hathbhreithniú a dhéanamh orthu mar chuid den suirbhé ar chalaois agus earráid. Roghnaíodh foshampla 300 de na cásanna seo go randamach le haghaidh measúnú leighis, ina dhiaidh sin. Ar an iomlán, ghlac an suirbhé thart ar naoi mí lena chríochnú. Tháinig feabhas suntasach ar an amfhráma a ghlac sé chun an suirbhé deireanach a chríochnú ina raibh athbhreithniú leighis i gceist (an scéim liúntas míchumais) a ghlac 22 mí lena chríochnú.
- 16.24** B'ionann méid na híocaíochta barrachais a shainaitin an suirbhé agus 13.3% den chaiteachas, lena n-áirítear ráta neamh-incháilitheachta leighis 12.9%.
- 16.25** Nuair a chuirtear san áireamh na cásanna a rinneadh a achomharc go rathúil nó a aistríodh chuig scéimeanna eile leasa shóisialaigh, is é 5.9% an glanráta íocaíocht bharrachais sa suirbhé is déanaí.
- 16.26** Bunaithe ar thorthaí an tsuirbhé, mheas an Roinn gurbh ionann an glanmhéid d'íocaíocht bharrachais sa scéim sochar breoiteachta agus €1.5 milliún.¹
- 16.27** I ngach suirbhé ar chalaois agus earráid, d'fhéadfadh cásanna a bheith ann inar gá cásanna a roghnaíodh le haghaidh athbhreithniú a fhágáil as an áireamh, ar nós sa chás go bhfuair duine bás nó nach raibh sé ar chumas ar an gcigire leasa shóisialaigh an cás a athbhreithniú. Sa chás go dtagann líon suntasach de na cásanna siúd chun solais, féadtar róshampláil a úsáid.
- 16.28** As na 1,000 cás ar a ndearnadh suirbhé, rangaíodh 190 (ina measc 69 cás a roghnaíodh le haghaidh athbhreithniú leighis) mar chásanna 'gnáthghluaiseachta'. Cásanna a bhí iontu seo, go príomha, inar fhág éilitheoirí an scéim (d'éag an incháilitheacht leighis nó an teidlíocht sochair) nó d'aistrigh siad chuig scéimeanna eile i ndiaidh dháta an roghnaithe samplála. Tugtar gné dhébhri isteach sa phróiseas suirbhé trí chásanna a rangú mar chásanna 'gnáthghluaiseachta'. Mar shampla
- tháinig athrú ar na rátaí íocaíochta leasa i measc 121 de na 190 cás, ach measadh gur eascair seo as 'gnáthghluaiseacht', seachas as aon chalaois nó earráid. Soláthraíodh teastais dochtúra i measc seachtó díobh seo óna ndochtúir deimhnithe agus tá an Roinn sásta go raibh siad incháilithe i dtaobh cúrsaí leighis de a fhad leis an tráth sin ama.
 - bhí athruithe ráta i gceist le hocht gcás leanadh lena n-íoc faoin scéim, measadh go raibh 'gnáthghluaiseacht' i gceist leo mar gheall gur sholáthair an t-éilitheoir faisnéis go rialta.
 - theip ar 13 chás an fhoirm riachtanach athbhreithnithe IBFE3 a eisíodh dóibh a sheoladh ar ais mar chuid de phróiseas an tsuirbhé. Caitheadh leis na cásanna seo mar 'ghnáthghluaiseacht' cé nach ndearnadh athbhreithniú orthu.
- 16.29** Seachas na cásanna 'gnáthghluaiseachta', bhí 52 cás ann ar an iomlán ina rabhthas in amhras ar chalaois, earráid nó neamh-incháilitheacht leighis (ceithre chás calaoise, dhá chás d'earráid chustaiméara, cúig chás d'earráid roinne agus 41 cás de neamh-incháilitheacht leighis). Nuair a chuirtear san áireamh na cásanna a rinneadh a achomharc go rathúil nó a aistríodh chuig scéimeanna eile leasa shóisialaigh, ba é 29 an glanlíon cásanna ina raibh earráidí íocaíochta.²

¹ Ríomhadh réimsí an eatraimh mhuiníne ar leithligh – idir €5,000 agus €103,000 i dtaobh calaoise agus earráide agus idir €1 milliún agus €1.9 milliún i dtaobh cásanna a bhí neamh-incháilithe ar chúiseanna leighis.

² Bhí ocht gcás achomhairc fós á n-athbhreithniú ag dáta críochnaithe na tuarascála. I ndiaidh scrúdú a dhéanamh ar gach cás, rangaigh an Roinn, ar mhaithe le cuspóirí an tsuirbhé, sé cinn de na hocht gcás amháil gur dócha go n-athshlánaítear iad chun íoctha ar achomharc, agus rangaíodh an dá cheann eile amháil gur dócha go ndeimhneofar a neamh-incháilitheacht tosaigh. Áirítear an dá chás seo sna figiúirí a thugtar anseo.

Pinsean Easláine

- 16.30** Íocaíocht is ea pinsean easláinte do dhaoine atá faoi árachas nach féidir leo oibriú mar gheall ar bhreiteachta nó míchumas fadtéarmach. Chun cáiliú, ní mór do dhuine coinníollacha árachais shóisialta (ÁSPC) agus leighis aron a shásamh.
- 16.31** B'ionann an caiteachas ar phinsean easláine in 2014 agus €652 milliún agus ag deireadh 2014, bhí thart ar 54,223 faighteoir ann.
- 16.32** Roghnaíodh sampla randamach 1,000 éileamh a bhí á n-íoc sa tseachtain dheireanach i Samhain 2014 le hathbhreithniú a dhéanamh orthu mar chuid de phróiseas an tsuirbhé ar chalaiois agus earráid. Roghnaíodh foshampla 300 de na cásanna seo go randamach le haghaidh measúnú leighis, ina dhiaidh sin. Ghlac an suirbhé thart ar ocht mí lena chríochnú. Tugadh faoi i gcomhthráth leis an suirbhé ar shochar breiteachta.
- 16.33** B'ionann agus 2.8% den chaiteachas an t-ollráta d'íocaíocht bharrachais a shainaithe an tsuirbhé. Áiríodh leis seo ráta neamh-incháilitheachta leighis 2.3%. Nuair a chuirtear san áireamh na cásanna a rinneadh a achomharc go rathúil nó a aistríodh chuig scéimeanna eile leasa shóisialaigh, is é 1.5% an glanráta íocaíocht bharrachais. Bhí seo ar an gcéad suirbhé faoinar tugadh ar an scéim pinsean easláine.
- 16.34** Bunaithe ar thorthaí an tsuirbhé, mheas an Roinn gurbh ionann an glanmhéid seachtainiúil d'íocaíocht bharrachais sa scéim pinsean easláine agus €348,000.1
- 16.35** As na 1,000 cás ar a ndearnadh suirbhé, rangáíodh 15 (ina measc sé chás a roghnaíodh le haghaidh athbhreithniú leighis) mar chásanna 'gnáthghluaiseachta'. Cásanna a bhí iontu seo, go príomha, inar fhág éilitheoirí an scéim i ndiaidh dháta na samplála (e.g. d'aistrigh siad chuig scéimeanna eile leasa shóisialaigh, ar nós pinsean Stáit ag aois 66 bliain, nó fuair siad bás). Caitheadh leis na cásanna seo mar chásanna 'gan athrú' ar mhaithe le cuspóirí an tsuirbhé agus áiríodh iad i ríomh foriomlán na rátaí calaoise agus earráide. Mar gheall go raibh na líonta íseal sa chás seo, ní dóchúil gur imir siad tionchar suntasach ar ríomh na n-íocaíochtaí barrachais.
- 16.36** Ar an iomlán, shainaithe an Roinn 39 cás de chalaiois, earráid nó neamh-incháilitheacht amhrasta (ocht gcás calaoise, 23 cás earráid chustaiméara, cás amháin d'earráid roinne agus seacht gcás de neamh-incháilitheacht leighis). Anuas ar na cásanna neamh-incháilitheacht leighis, go ginearálta, bhain na saincheisteanna le líuntais bhreise a íoc nach raibh éilitheoirí i dteideal a fháil (e.g. an íocaíocht ar a ndéantar tástáil mhaoine do dhaoine fásta cáilithe nó an líuntas breosla saor in aisce ar a ndéantar tástáil mhaoine nó an líuntas maireachtála aonair).
- 16.37** Shainaithe an Roinn gurbh iad na hathrúga a d'imir an tionchar dá threise ar an dóchúlacht go mbeadh breis íocaíochtaí i gceist le cás
- cúinsí teaghlaigh an éilitheora – cé acu an raibh nó nach raibh líuntais bhreise á bhfáil ag an éilitheoir maidir le daoine fásta cleithiúnacha cáilithe
 - láthair an éilitheora – bhí dóchúlacht ní b'airde ann i measc éilitheoirí a raibh seoladh i mBaile Átha Cliath acu íocaíochtaí bharrachais a fháil i gcomparáid le héilitheoirí i gcontaetha eile.

2 Ríomhadh réimsí an eatraimh mhuiníne ar leithligh – idir €28,000 agus €96,000 i dtaobh calaoise agus earráide agus idir €70,000 agus €503,000 i dtaobh neamh-incháilitheachta.

Conclúidí agus Moltaí

- 16.38** Cuireadh tús leis na suirbhéanna in 2014 agus tugadh chun críche iad ní ba thapúla ná suirbhéanna roimhe sin. Is dóchúil gur fheabhsaigh seo iontaofacht thorthaí an tsuirbhé.
- 16.39** Éiríonn léirthuisicint thorthaí an athbhreithnithe níos casta mar gheall ar an ngá le hincháilitheacht leighis a dheimhniú i dtaobh íocaíochtaí áirithe scéime. Féadfaidh athrú teacht ar riocht sláinte éilitheoirí, go háirithe sa scéim sochar breoiteachta a bhíonn ar fáil ag go leor daoine agus a aistrítear go leor daoine ón scéim. I dtaobh thart ar 19% den sampla a roghnaíodh don suirbhé ar an scéim sin, athraíodh rátaí íocaíochta na bhfaighteoirí nó d'fhág siad an scéim ina dhiaidh sin. Caitheadh leo seo mar chásanna 'gnáthghluaiseachta' – agus níor rangáíodh iad mar earráidí íocaíochta. Deimhníodh nár shásaigh líon suntasach cásanna, arb ionann iad agus 12.9% den chaiteachas leasa sa sampla, na critéir incháilitheachta leighis agus cuireadh deireadh lena n-íocaíochtaí. I ndiaidh achomhairc a dhéanamh agus teidlíocht d'íocaíochtaí a dheimhniú faoi scéimeanna eile, deimhníodh gurbh ionann an ráta incháilitheachta leighis do shochar breoiteachta agus 5.6% den chaiteachas sa sampla. Ba iad a luachanna comhfhreagracha do phinsean easláine 2.3% agus 1%. Cé go bhféadfadh seo fíor-athrú a thabhairt le fios i roinnt cásanna ar chúinsí leighis i gcaitheamh ama, faoi chúinsí eile d'fhéadfadh sé easpa athbhreithniú tráthúil leighis a léiriú, atá ina phríomh-chóimheastóir i scéimeanna atá bunaithe ar incháilitheacht leighis.
- 16.40** Sainaithníodh i dtuarascáil roimhe seo ar phinsean easláine an gá atá lena chinntiú nár sannadh stádas athbhreithnithe leighis ar gach cás (a thugann le fios más ceart tabhairt faoi athbhreithniú amach anseo, agus más ceart, cathain ar cheart tabhairt faoin athbhreithniú sin) agus go dtugtar faoi athbhreithnithe leighis, a mhéid is féidir, faoi mar a sceidealaítear iad.¹ Ag an tráth sin, thug an Roinn le fios go raibh siad feasach ar an ngá a bhí lena gcumas a mhéadú chun tabhairt faoi athbhreithnithe cóimheastóra leighis.

Moladh 16.1

Nuair a chuirtear torthaí an tsuirbhé san áireamh i dtaca le minicíocht neamh-incháilitheachta leighis i dtaobh íocaíochtaí scéime, ba cheart don Roinn athmhachnamh a dhéanamh ar cé acu an leordhóthanach nó nach leordhóthanach na cóimheastóirí atá i bhfeidhm faoi láthair i dtaca leis na scéimeanna siúd agus ba cheart dóibh tabhairt faoi dhul i ngleic le haon easpaí arb ann dóibh ina gcáil chun tabhairt faoi athbhreithnithe cóimheastóra leighis.

Freagairt an Oifigigh Chuntasaíochta

Comhaontaítear. Tugann an Roinn faoi athbhreithnithe cóimheastóra ar incháilitheacht leighis i ngach scéim ábhartha i gcomhréir le beartas riosca gach scéime agus an cumas atá ar fáil chun tabhairt faoi na hathbhreithnithe siúd. I gcás sochar breoiteachta, tacaítear le gach íocaíocht trí dheimhniú seahctainiúil nó míosúil ag dochtúir cáilithe leighis. I gcás pinsean easláine, déantar tástáil thábhachtach incháilitheachta leighis sula mbronnar an íocaíocht mar gheall go meastar gurb íocaíocht fhadtéarmach leighis í.

Teastaíonn infheistíocht mhór acmhainní i bhfoirmeacha oifigigh bhreithiúnachta, measúnóirí leighis agus oifigigh achomhairc ó athbhreithnithe cóimheastóra a dhéanamh ar incháilitheacht leighis agus i dtaobh íocaíocht a dhéanamh leis an gcliaint, chomh maith, tá ar dhochtúirí na tuairiscí riachtanacha leighis/diagnóise a chomhlánú. Anuas air sin, is gnách go nglacann na hathbhreithnithe seo fad suntasach ama ón tráth a thosaítear go dtí an tráth a chríochnaítear iad.

Ó 2012 i leith, tá méadú tagtha ar líonta na n-éileamh nua ar mhíchumas fadtéarmach agus scéimeanna cúraim. Cuirimis i gcás, tá 37% níos mó d'éilimh nua á ndéanamh ar liúntas míchumais sa tseachtain in 2015 ná mar a bhí in 2012. Tá méadú tagtha ar na líonta atá rannpháirteach i scéimeanna incháilitheachta leighis, chomh maith, i gcaitheamh na tréimhse, mar shampla, tháinig méadú 14% ar scéimeanna liúntas míchumais agus cúram baile, tháinig méadú 18% ar liúntas cúramóra agus tháinig méadú 10% ar an scéim pinsean easláine.

Dúshlán leanúnach don Roinn is ea líonta reatha na measúnóirí leighis a choimeád agus tá sé fíor-dheacair orthu chun measúnóirí ionaid nó breise leighis a earcú agus a choimeád. Chríochnaigh an tSeirbhís um Cheapacháin Phoiblí iomaíocht earcaíochta measúnóirí leighis ní ba luaithe i mbliana agus tá sannacháin á ndéanamh faoi láthair. Beidh iomaíocht bhreise earcaíochta ar siúl in 2016. Anuas air sin, tá tairiscintí á lorg ag an Roinn faoi láthair ó ghníomhaireachtaí seachtracha chun measúnóirí leighis a bhfuil na cáilíochtaí cuí bainte amach acu (dochtúirí agus altraí) nuair a theastaíonn siad. Tá súil leis go mbeidh conradh do na seirbhísí siúd i bhfeidhm sa chéad ráithe in 2016.

Chun feabhas a chur ar a nósanna imeachta rialaithe leighis, thug an Roinn faoi líon tionscnamh chomh maith atá dírithe ar an ngairm leighis (liachleachtóirí go ginearálta) trí chomhlachtaí ar nós Chumann Leighis na hÉireann agus Coláiste Liachleachtóirí na hÉireann. Tá iad seo i limistéir soláthair treoirlínte agus oideachais faoi scéimeanna na Roinne agus a gcoinníollacht. Leagann an fhaisnéis bhreise seo an bhéim ar na hiarrachtaí atá á ndéanamh ag an Roinn chun bearta cuí costéifeachtúla agus rioscabhunaithe rialaithe a choimeád i dtaca lena scéimeanna ag a bhfuil coinníollacha incháilitheachta leighis i dtimpeallacht fhíor-dhúshlánach acmhainní.

Iarscríbhinn A Sceideal na suirbhéanna calaoise agus earráid, 2015 go 2018^a

Uainiú pleanáilte an tsuirbhé		Scéim	Bliain an tsuirbhé roimhe seo
Tosach	Críoch		
R4 2015	R2 2016	Cúnamh Feirme	–
R4 2015	R2 2016	Pacáiste Sochair Teaghlaigh	–
R4 2015	R2 2016	Forlíonadh Ioncam Teaghlaigh	2005
R1 2016	R4 2016	Pinsean Stáit (ranníocach)	2008
R1 2016	R2 2017	Liúntas Cúramóra	–
R3 2016	R3 2017	Liúntas Leasa Forlíontach	–
R1 2017	R4 2017	An Liúntas Fiontraíochta um Fhilleadh ar Obair	–
R1 2017	R1 2018	Pinsean Stáit (Neamh-Ranníocach)	2007
R4 2017	R1 2019	Liúntas Míchumais	2010
R1 2018	R2 2019	Íocaíocht Teaghlach Aontuismitheora	2011

Foinse: An Roinn Coimirce Sóisialaí

Nóta: a Amhail a pleanáladh ag Meán Fómhair 2015

